

Kincsek az értéktárakból

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényt 2012 tavaszán fogadta el az országgyűlés. A törvény értelmében a nemzeti értékek megóvandó értékek, azok azonosításában, rendszerezésében, adataik nyilvántartásba vételében és folyamatos frissítésében, gondozásában a megyei önkormányzatok működhetnek közre. Ezúttal is az értéktárakba felvett, ott nyilvántartott kincsek közül válogattunk.

Felsőgallai Német Nemzetiségi Dalkör (Tatabányai települési Értéktár)

A Dalkör 1969. október elején alakult *Gallai Rudolf*, a régi Felsőgallai Széchenyi Művelődési Ház igazgatója vezetésével. Az énekkar Komárom-Esztergom vármegye egyik legrégebben működő csoportja. Rudi bácsi tizenhat éven keresztül vezette a húsztagú német nemzetiségi dalosokból álló kórust. 1986-ban, amikor az alapító karnagy megbetegedett, s nem tudta folytatni az irányítást, *Saltzer Géza*, az Árpád Gimnázium karnagya vette át a szerepét. Ekkortól az együttes létszáma jelentősen kibővült, mivel a Széchenyi iskolából tizenhárom leány, s az Árpád Gimnáziumból tíz fiú is vállalta a kórusban való éneklést. Megkezdődött a nemzedékváltás. A fiatalok többsége az általános iskola befejezéséig, illetve az érettségiig vállalta a közös éneklést. Jöttek az eredmények, az elismerések, díjak, a dalostalálkozókra, fesztiválokra történő meghívások. A dalkör tagjainak évente nyolcvan-kilencven próbanapjuk volt, s harminc-harmincöt szereplésen vettek részt.

1990-től évente tavaszi és őszi dalostalálkozóra hívják a baráti német nemzetiségi énekkarokat. Német mintára szervezték meg – *Román-né Marika*, a Kultúrház nagyon aktív igazgatója vezetésével – a sikeres őszi *Heimatmelodie* dalostalálkozókat. 1995-ben a KÓTA Országos Nemzetiségi Kórusfesztiválját, majd 1998 októberében a *Landesrat*, a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa I. Országos Fesztiválját rendezték meg Felsőgallán. Azóta több térségi és országos fesztivál, minősítő hangverseny szervezésében vállalták a részvételt, de a program megrendezését is. Ezek mellett szerepeltek a felsőgallai, tatabányai, megyei programokon, országos és nemzetközi fesztiválokon. Többször léptek fel Ausztriában, Németországban, Lengyelországban, Erdélyben.

A dalkör érdekes programja az évente a Széchenyi Művelődési Házban szervezett KÓTA-díjas kórusok találkozója és a *Generációk találkozója* koncert. 2018-ban a sok új kezdeményezést vállaló nemzetiségi együttest KÓTA-díjjal tüntették ki. 2019-ben nagysikerű születésnapi programokkal ünnepelték az ötvenedik születésnapjukat. Bekapcsolódtak a klasszikus zenei estek Felsőgallán tartott koncertsorozatba, német zeneszerzők műveinek (*Bach* és *Beethoven*) előadásába. Több CD-, DVD- és kazettafelvétellel büszkélkedhetnek. A dalkör életéről két kiadványt jelentettek meg 2014-ben és 2019-ben. Százhatvan népdalból álló dalgyűjteményüket *Markovics* Dávid készítette. Az énekesek gyakran harmonikakísérettel lépnek fel.

Szent II. János Pál pápa köztéri szobra (*Budapest XVII. kerülete, Rákosmente települési Értéktára*)

Karol József *Wojtyła* (1920-2005) lengyel születésű pap 1942-ben, illegális körülmények között kezdte meg szemináriumi tanulmányait. 1946-ban szentelték pappá. Egyháztudományi tanulmányokat folytatott Rómában, ahol doktorrá avatták. Hazatérve Lengyelországba előbb plébánosként, majd segédpüspökként működött Varsóban, később Krakkó érsekeként, végül bíborosként szolgált. Részt vett a második vatikáni zsinaton. 1978-ban őt választották pápává. Közvetlen elődje nevéől ösztönözve vette fel a *II. János Pál pápa* nevet. 1846 óta ő volt a legfiatalabb pápa, s közel ötszáz év óta az első nem olasz származású. A pápaság történetében ő töltötte a harmadik leghosszabb időt Szent Péter trónján. Pápai működését a népek és vallások közötti béke előmozdítása, a közeledés szorgalmazása jellemezte. Nyilvánosan bocsánatot kért egyháza valamennyi bűnéért. Utazó pápaként regnált. Magyarországon két látogatást is tett. Nagy nemzetközi ismertségre és népszerűségre tett szert. Egyháza tanításait minden korábbinál közelebb vitte az emberekhez. A közép-európai békés rendszerváltásokban is jelentős szerepe volt. Általános szeretet övezte. 2005-ben, 84 éves korában bekövetkezett halála után hat évvel boldoggá, újabb három év múlva szentté avatták.

Rákosmentén 2008 márciusától áll egész alakos szobra (*Babusa* János alkotása). A szobor elkészítésének teljes összegét a XVII. kerületi Lengyel Kisebbségi Önkormányzat állta.

Ökrös Oszkár életműve (*Budapest VII. kerülete, Erzsébetvárosi települési Értéktár*)

Ökrös Oszkár (Szolnok, 1957. május 21. – Budapest, 2018. január 15.) zenesz családban született. Hatéves korában nagyapja irányításával kezdett cimbalmozni. Nyolcéves korában hangszeres szólista kategóriában megnyerte a Magyar Televízió népzenei versenyét. Két évvel később, miniszteri engedéllyel vették fel a Konzervatóriumba. Tanulmányai befejeztével a legnagyobb népi együttesekhez (Budapesti Népi Együttes, Magyar Állami Népi Együttes, Honvéd Művészegyüttes) került, s velük szinte az egész világot bejárta. Első önálló lemeze 1990-ben *A cimbalom varázslója*, a második 2011-ben *A cimbalom Paganinije* címmel jelent meg. A Száztagú Cigányzenekar élcimbalmosa, egyik legismertebb arca volt. 2001-ben a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével tüntették ki. Életpályája elismeréséül 2011-ben, a „Köztársasági Elnök Díszoklevele Éremmel” elismerést kapta. A művészt a klasszikus és cigányzenei hagyományok ápolását és népszerűsítését szolgáló, világszerte népszerű előadóművészi pályája elismeréseként 2015. március 15-én, a nemzeti ünnepen Kossuth-díjjal tüntették ki. Ökrös Oszkár Erzsébetváros lakosa volt, haláláig az Erzsébet körút 2. III. em. 20. alatt lakott.

Ramassetter Vince életútja (Sümegei települési Értéktár)

„Százezreket adott Sümeg városának, szülőföldjének. Alapított reális-kolát, hogy jó iparos és becsületes kereskedő legyen a magyar fiú... Alapított felső leányiskolát, hogy derék, művelt asszony legyen a magyar leány... Alapított alreálisiskolát, arra is adott húszezer forintot. Adott a városnak téglagyárat nagy telekkel, építsen szép új városházat. Alapított kórházat húsz ágyra, s adott hozzá nagy telket és száznyolcvan holdas gazdaságot, majorbeli épületekkel. Alapított cselédösztöndíjat és szegény lányok számára kiházásítási alapot. Édes felesége nevének emlékére létrehozta a Zsófia-óvodát.” – sorolja Eötvös Károly a Balatoni utazás című könyve Ramassetterrel foglalkozó fejezeteiben.

Az 1806-ban, Sümegen született *Ramassetter* Vince, szüleivel a mai Deák Ferenc utca 8. szám alatt kezdte életét, s maradt is a szülői háznál, támogatva apja, Leopold mesterségét, aki jelentős vagyont kétfestőként teremtette meg. A családi vállalkozáson belül Vince felelt a kétfestő-termékek értékesítéséért, ezért sokat utazott, így felfigyelt arra a lehetőségre, mely a jó magyar borban rejlett. A század közepére a vidék egyik legnagyobb szőlőbirtokosa és legjelentősebb forgalmat lebonyolító borkereskedője lett.

Borászatának irányítását Sümegen alakította ki. Ausztria, Németország és Anglia borlerakataiba, sőt egyes források szerint Szentpétervárra, Moszkvába, Konstantinápolyba, Rómába és Madridba is szállított. Londonban, valamint Bécsben a világhiállítás arany- és ezüstérmével jutalmazták.

Feleségétől, a felvidéki *Kompanik* Zsófiától született gyermekei sajnos fiatalon elhunytak. A gazdasági életben sikert-sikerre halmozó Ramassetter házaspár cselekvő szerepet vállalt a város társadalmi életében. 1846-tól halálukig az általuk létrehozott alapítványok sokasága megalapozta Sümeg oktatási, szociális és egészségügyi fejlődését. Igazi mecénások voltak. Ramassetter Vincét két alkalommal is városbírónak választották, 1848-ban a város polgármestere volt. 1858-ban a császár Arany Érdemkereszttel jutalmazta, így élete utolsó éveiben a „fehérkőaljai Ramassetter Vince, a Ferenc József-rend lovagja” rang és nemesi címer illette meg. Hetvenkét évesen hunyt el a ma nevét viselő utcában álló emeletes házában. Végrendeletében sorolta fel ingó-, és ingatlanainak örököseit: kiterjedt rokonságát, üzlettársait, a város intézményeit és lakóit.

Sümeg városa köztéri szobrokkal, könyvekkel, kiadványokkal, a Ramassetter-díj megalapításával, a Somló – Sümeg – Badacsonyi Ramassetter Borút kialakításával, szakmai rendezvényekkel, emléktáblákkal, folyamatosan megemlékezik a város egykori jótévőjéről. „Sümeg város Atyjának” életútját, páratlanul értékes örökségét a Palota Pincében megtekinthető bortörténeti kiállítás keretében és a szülőházban kialakított Ramassetter Látogatóközpontban mutatja be.

Testvérvárosok kútja (Váci települési Értéktár)

A Vác főterén látható reneszánsz stílusú kút készítője *Madarassy* Walter. Eredetileg *Mátyás király* születésének 500. évfordulóját szerették volna megünnepelni 1943-ban. A szobrász Mátyás király-domborművekkel akarta díszíteni a nyolcszögletű márvány kútkávéját, ez azonban a háború miatt nem valósult meg, a káva sokáig díszítetlenül állt. Később virágmotívumokkal ékesítették lapjait (egy még ma is látható közülük), majd ezek helyére kerültek fel a testvérvárosok címerei. 1984-ben Vác testvérvárosi kapcsolatokat kezdett kialakítani a finn *Järvenpää*-vel, majd később még tíz várossal. 1991-ben *Deuil-La-Barre* – Franciaország; 1993-ban *Donaueschingen* – Németország; 1997-ben *Székelyudvarhely* (Odorheiu Secuiesc) – Erdély, Románia; 1993-ban *Givatayim* – Iz-

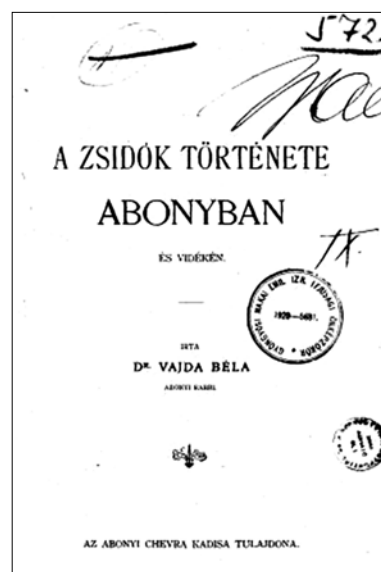
rael; 1998-ban Vágtölgyes (Dubnica nad Váhom) – Szlovákia; 2004-ben *Ipolyság* (Sahy) – Szlovákia; 2001-ben *Técső* (Tjacsiv) – Ukrajna; 2011-ben *Sariyer* – Törökország; 2014-ben *Otrokovice* – Csehország; 2016-ban *Zawadzkie* – Lengyelország következtek sorban. Vác városa kulturális együttműködést alakított ki a japán *Yurihonjo*val is. A testvérvárosok barátságára, a barátságok védőszentje, *Szent János* hivatott figyelni, akinek bronz szobrát a kút közepén, egy kőpilléren állították fel. A díszkút és a szobor ugyan egy egység, de különböző időpontokban készültek. János evangélista szobrát *Horváth Tibor* szobrász készítette el 2000-ben.

A kút körül kialakult kis tér egy-egy szegletébe barokk puttók kerültek. Ezeknek a bájos kis szobrocskáknak ez már a sokadik helyük, a városban több helyen is álltak már, eredeti, első helyüket azonban, sajnos már nem lehet kideríteni.

Dr. Vajda Béla: A zsidók története Abonyban című könyve (*Abonyi települési Értéktár*)

Az 1896-ban írt értékes helytörténeti dokumentum szerzője *dr. Vajda Béla*, az idő tájt abonyi rabbi volt. A településen valaha élt zsidó vallású emberek addigi történelméről beszámoló alkotással kapcsolatosan kifejti: „...a mű megírásánál egy pillanatra sem tévesztém el szemeim előtt azt, hogy valamely zsidó hitközség monográfiájának főcélja csak az lehet, hogy a hazai zsidóság történetírójának munkáját elősegítse. [...] A hazai zsidóság múlt és jelen századbeli történetéhez igyekeztem adalékokat nyújtani.”

A Pest vármegyei mezővárosban, Abonyban 1745 körül jelentek meg az első zsidó családok. A könyv megírásáig áttekintett történelmükben a település zsidósága harmonikus kapcsolatban állt a városka más vallású közösségeivel. A könyv legdicsebb oldalain a helyi zsidóság 1848/1849-ben szerzett érdemeit taglalja, mintegy negyven nemzetőrré és a számos közhonvédjával, egy huszárhadnaggal és egy főhadnaggal is büszkélkedhet. *Tisch Manó* révén pedig olyan személyiséggel is, aki életét adta a magyar szabadságért. A hatalmas helytörténeti értéket jelentő munka, az ezredévi ünnepségek, a „boldog békeévek” emancipációs eredményeivel zárul.

Ikonosztáz és freskók – Százhalombatta (*Pest vármegye Értéktára*)

A Magyarországon található görög-keleti templomok közül az egyik legrégebbi és legmonumentálisabb ikonosztázzal a százhalombattai (Isten Anyja születése-templom) rendelkezik. A tornyában két harangot őrző szerb templom az óváros főutcájában található. A faluba települő

szerbek kezdetben faházakat építettek, s az első templom is fából készült 1720-ban. Az Óváros képét mindmáig meghatározó barokk stílusú jelenlegi kőtemplom 1750-ben készült el a fatemplom helyén. Az év szeptember 21-én szentelte fel Dionisije *Novakovics* budai püspök. Az épület az ortodox előírásoknak megfelelően a hossz tengely mentén keleti-nyugati tájolású, úgy, hogy a szentély kelet felé, a szemben lévő kapu pedig nyugat felé helyezkedik el. Az ikonfal a festményeivel együtt 1770 táján készült, s az 1800-as évek végén restaurálták őket. Az ikonosztáz régebbi, mint maga a templom, az áttelepülés idején hozták Szerbiából. Készítőjük ismeretlen. A templom freskói is egyedülálló, kivételes értékek. A második világháborúban csak a templom tornya rongálódott meg, az ikonosztáz sértetlen maradt. (A toronysisakot eredeti formájában 1997-ben állították helyre.) Az ortodox kultúrát a templom közelében található közösségi ház és Egyházi Múzeum is őrzi.

Szlovák Néprajzi Gyűjtemény (*Tótkomlós települési Értéktára*)

A kiállítóhely a városházával szemben, a Szent István tér 2. sz. alatt álló – korábban az evangélikus egyház gondnoki hivatalaként szolgáló – egyemeletes épületben működik. Itt tekinthető meg az a nemzetközi hírű szlovák néprajzi gyűjtemény, amely alapjaiban *Koppány* János egykori evangélikus lelkész gyűjtőmunkáját dicséri. 1067 darabból álló néprajzi kollekcióját 1984-ben vásárolta meg tőle a tótkomlói tanács. Az azóta eltelt évtizedekben természetesen tovább bővült a kiállított tárgyak száma. Ahogy azt a *Krupa* András szerkesztette *Tájházak, gyűjtemények, falumúzeumok a magyarországi szlovák településeken* című, 1997-ben megjelent kiadvány rögzíti: „Az anyag kifejezetten az alföldi szlovákok által készített és használt tárgyakat tartalmazza. 80%-a tótkomlói eredetű, a többi Békéscsabáról, Medgyesegyházáról, Ambrózfalváról, Pitvarosról és Csanádalbertiről származik.”

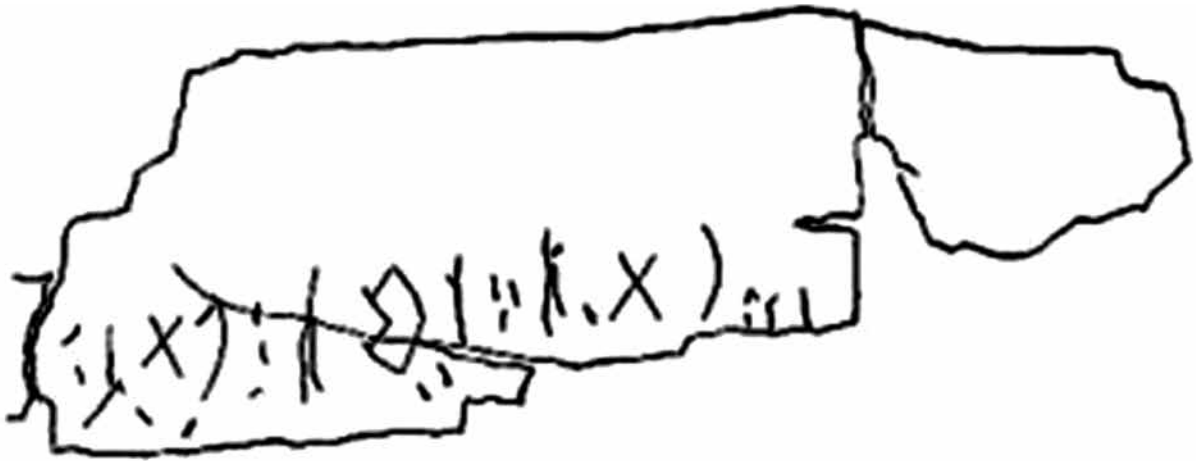
A helyi szlovákság életéhez, mindennapjaihoz kapcsolódó tárgyak igen beszédesek: közel hozzák az előző nemzedékek életét a mához. A népi bútortól különböző cseréptárgyak és eszközök (kolomp-gyűjtemény, falitékák, rokkák, fokosok, guzsalyok, tarisznák), valamint festett kemencetető, faragott mángorlófák, kerámiák, porcelán faliórák, citerák, s más eszközök, használati tárgyak találhatók. A falakon festmények (egyebek mellett a tótkomlói naiv festő, *Dénes* Anna művei), valamint helytörténeti értékű fényképek (portrék, eseményfotók, enteriőrök, katonai felvételek) kaptak helyet. Az épület pincéjében a helyi szlovákság által használt mezőgazdasági szerszámokat, népi eszközöket, használati tárgyakat mutatják be.

Halomi rovásírásos tegez (*Kalocsai települési Értéktár*)

A Homokmégy közigazgatási területéhez tartozó Halomban az 1930-as években avar temetőt tártak fel. Ettől a lelőhelytől keletre, kb. 350 méter távolságban 1951-ben homokbányát nyitottak, ahol nem sokkal a munkálatok megkezdése után rábukkantak az első, majd a második honfoglalás kori sírra. 1952-ben további hat sírt tártak fel.

Az egyik viszonylag gazdagon eltemetett férfi sírjából előkerült leletek közül mára csak két tárgy maradt meg, a harcos öve és tegeze. A tegez eredetileg bőrből, esetleg fakéregből készülhetett, alját és fedelét vaspántokkal erősítették meg, száját csontlemezekkel keretítették. A jobb oldali, kevésbé hiányos lemez középső harmadában fedezték fel a bekarcolt rovásfeliratot.

Ezt aztán több nyelvészettel foglalkozó kutató is megvizsgálta. Véleményük jórészt eltér egymástól, azonban abban szinte valamennyien megegyeztek, hogy a feliratot valószínűleg a tegez tulajdonosa karcol-

ta a lemezre, s hogy azt az ótörök nyelven íródott szövegek közé kell sorolni. *Vékony* Gábor tizenegy jelet különített el, s megállapította, hogy a szöveg teljes, olvasható. A felirat, véleménye szerint mágikus tartalmú, amelynek célja, hogy a fegyver hatásosan működjön, s magyarul annyit jelent, hogy: „Tíznyilas tegezzel győzz”. Hozzátette még azt is, hogy a tíz itt nem egyszerű számjegyként szerepel, hanem a sok vagy a soknál is több jelentéssel bír, hiszen a számtalan nyílvevesszővel a tegez gazdája bárkit képes lehet legyőzni.

Dmitrij *Vasziljev* orosz régész, a keleti türk feliratok és nyugati törökség írását tartalmazó emlékeinek egyik legjobb ismerője viszont tizenkét írás- és két elválasztó jelet különített el. Szerinte a halomi tegezborító jelei a dunai bolgárokkal lehetnek kapcsolatban, akik korábban a kazárok alattvalói voltak, a tegez tulajdonosa pedig kabar harcos lehetett. Elképzelhető, hogy a szöveg egy részét esetleg a „Kagánomnak” értelmezéssel lehetne lefordítani, az illető feltehetőleg zsoldosként szolgált a magyar törzsszövetségben, ennek fejedelmét tekintve kagánjának.

Szent Flórián-templom, Rábatótfalu (*Szentgotthárdi települési Értéktár*)

Rábatótfalu Szentgotthárd szlovén (vend) nemzetiségű városrésze. Templomának különös értéket ad, hogy a település lakói építették és díszítették. Az 1183 után a szentgotthárdi apátság ciszteri szerzetesei a környéken erdőirtások után majorokat hoztak létre. Egy ilyen major-ságból fejlődött ki Rábatótfalu. Nevét az apátság Tót nevű szolgájától kaphatta. A másik feltevés az, hogy azért kapta, mert e vidéket lakói miatt a XIX. század közepéig tótságnak hívták. A települést az 1664-es szentgotthárdi csatában a tatárok felégették. Rábatótfalu 1983-tól tartozik Szentgotthárdhoz. A templom helyén harangláb állt, melyet 1825-ben felújítottak, s régi harangját is kicserélték. Következő évben tűzvész pusztított a településen, ekkortól lett *Szent Flórián* a falu védőszentje. Tiszteletére 1882-85 között a harangláb helyén kápolna épült. Szent Flórián szobrát *Scsavnicšár* István apátistvánfalvai plébános (1869-94 között) adományozta.

Az 1826. évi nagy tűzvészre minden évben Flórián napján (május 4.) búcsúval emlékezik a falu. A jelenlegi főoltár 1913-ben készült. A torony 1962-ben egy szélvihar miatt megrongálódott, ekkor újra kellett építeni. A szembenéző oltárt és a padokat a 80-as években *Németh* Ferenc helyi asztalos mester és fia készítette. Legutóbb 1996-1998-ban volt teljes felújítás. 1980-ig a nemzetiségi falu az apátistvánfalvai plébániához tartozott. A templom melletti iskola helyén először nemzetiségi óvoda nyílt, amely még 2005-ben is fogadott gyermekeket. Jelenleg a Móra Ferenc Városi Könyvtár fiókkönyvtárának ad helyet.

(h)